

Nepieciešamība palielināt sankciju apmērus un paredzēt naudas soda piemērošanu par apzināti nepatiesa pieteikuma iesniegšanu tiesā ir rūpīgi apsverams un diskutējams jautājums. Šaubu nav par to, ka jebkurai personai ir jābūt godprātīgai savu procesuālo tiesību un pienākumu izmantošanā. Tomēr, kā liecina prakse, procesuālās sankcijas tiek izmantotas salīdzinoši retos gadījumos. Tā, piemēram, pašlaik 73.¹ panta pirmā daļa pieļauj tiesai piemērot brīdinājumu vai naudas sodu līdz 800 eiro, ja lietas dalībnieks negodprātīgi izmanto savas tiesības vai negodprātīgi pilda savus pienākumus, tajā skaitā sniedz tiesai apzināti nepatiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem vai apzināti ar darbību vai bezdarbību novilcina lietas vai jautājuma izskatīšanu. Domājams, ka šī tiesību norma arī pašlaik pieļauj tiesai piemērot norādīto naudas soda sankciju gadījumos, ja tiesā tiek iesniegts apzināti nepatiess pieteikums tādā lietu kategorijā, kurā persona nav brīdināta par kriminālatbildību par apzināti nepatiesa pieteikuma iesniegšanu. Iesniedzot apzināti nepatiesu pieteikumu, persona sniedz tiesai apzināti nepatiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem.

Līdz ar to rodas jautājums: ja likumdevējs ietvers Civilprocesa likumā tiešu norādi, ka par apzināti nepatiesa pieteikuma iesniegšanu ir nosakāms naudas sods, nosakot sankciju lielākā apmērā, nekā to paredz pašlaik Civilprocesa likuma 73.¹ panta pirmās daļas sankcija, vai tas mazinās gadījumus, kad persona, izmantojot tiesības vērsties tiesā,

iesniedz apzināti nepatiesu pieteikumu. Domājams, ka šāda procesuālā pārkāpuma tieša norāde var vērst uzmanību uz to, lai tiesas uzdevums ir piemērot naudas sodu katrā gadījumā, kad tiek konstatēta apzināti nepatiesa pieteikuma iesniegšana, šādā veidā arī preventīvi novēršot personas ricībā negodprātīgu procesuālo tiesību izmantošanu.

Nosakot tiešu procesuālo sankciju par apzināti nepatiesa pieteikuma iesniegšanu, Civilprocesa likumā ir jāveic plašāka izpēte un grozījumi, lai veidotu vienotu sistēmu sankciju noteikšanā par vienādiem pazīmju un satura ziņā pārkāpumiem. Tas nozīmē, ka lietās par pagaidu aizsardzību pret vardarbību un lietās par saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā, iespējams, nav pamata saglabāt apliecinājumu par Krimināllikumā noteiktās atbildības piemērošanu par apzināti nepatiesa pieteikuma iesniegšanu, ja par tādu pašu darbību ir paredzama civilprocesa sankcija, vai arī attiecībā uz visiem iesniedzamajiem pieteikumiem tiesā noteikt šāda apliecinājuma ietveršanu, nosakot, ka par apzināti nepatiesa pieteikuma iesniegšanu visos gadījumos iestājas Krimināllikumā noteiktā atbildība. Jebkurā gadījumā ir jānovērš pašlaik esošās un arī uz nākotni vērstās pretrunas starp normatīvajiem aktiem, Civilprocesa likumu un Krimināllikumu, lai noteiktu skaidru personas atbildību par apzināti nepatiesu pieteikumu iesniegšanu tiesā un novērstu iespēju personu gan sodīt ar procesuālo sankciju – naudas sodu, gan saukt pie kriminālatbildības. ■

Foto no personīgā arhīva

LL.M. Valts Nerets
ZAB "Sorainen" zvērināts advokāts

NUMURA TĒMA:
CIVILPROCESA
AKTUALITĀTES

Ārvalsts likumu piemērošana civillietu iztiesāšanā

Kolīziju normas norāda, kuras valsts tiesības ir piemērojamas konkrētajām tiesiskajām attiecībām. Kolīziju normas tiesām ir jāpiemēro

civillietās ar ārvalsts elementu, un tikai šādās civillietās kolīziju normas pilda trīs galvenās funkcijas. Šīs funkcijas ir, pirmkārt, noteikt

priekšnoteikumus, saskaņā ar kuriem tiesa ir kompetenta izskatīt lietu; otrkārt, noteikt piemērojamās tiesību normas strīda izšķiršanai; treškārt, noteikt apstākļus ārvalsts tiesu nolēmumu atzīšanai un izpildīšanai.¹

Kad Latvijas tiesa izskata civillietu ar ārvalsts elementu, koliziju normas var norādīt, ka lietā ir jāpiemēro nevis Latvijas, bet gan svešas tiesību sistēmas normatīvie tiesību akti. Likuma "Par tiesu varu" 18. pants un Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) 5. panta ceturrtā daļa paredz, ka likumā vai līgumā noteiktajos gadījumos tiesa piemēro arī citu valstu likumus un starptautisko tiesību normas. Ar ārvalsts likuma piemērošanu jāsaprot tiesas atsaukšanās uz ārvalsts materiālo tiesību normām nolēmuma rezolutīvajā daļā.² CPL 80. nodaļa "Ārvalsts likumu piemērošana civillietu iztiesāšanā" nosaka, kā Latvijas tiesai ir jārikojas šādās situācijās. Nenoskaidrojot ārvalsts likuma saturu vai nepareizi piemērojot vai nepiemērojot koliziju normas, tās kļūst bezjēdzīgas.

Saskaņā ar Latvijas tiesu interneta vietnē atrodamo nozīmēto tiesas sēžu sarakstu Latvijas tiesās oktobrī vien izskatītas vismaz 200 civillietas,³ kurās prasītājs vai atbildētājs ir ārvalsts komersants. Tas nozīmē, ka vismaz 200 civillietās mēneša laikā, neskaitot pārējās civillietas ar citiem ārvalsts elementiem, Latvijas tiesām varētu būt jāpiemēro koliziju normas, kuru rezultātā jāpiemēro ārvalsts likums. Tomēr Latvijas tiesu interneta vietnē atrodami vien nedaudzī nolēmumi, kuros Latvijas tiesas ir piemērojušas ārvalsts likumus vai koliziju normu piemērošanas rezultātā vismaz apsvērušas ārvalsts likuma piemērošanu.⁴ Tādēļ, visticamāk, Latvijas tiesas daudzos gadījumos nepiemēro ārvalsts likumu situācijās, kad tiesību normas to nosaka. Arī tiesību zinātnē Latvijā ārvalsts likumu piemērošana ir apspriesta vien dažās publikācijās,⁵ kaut arī noteikumi par ārvalsts likumu piemērošanu civillietu iztiesāšanā Civilprocesa likumā pastāv jau 20 gadus.⁶

1 Cheshire, North, Fawcett. Private International Law. Fourteenth Edition. Oxford: University Press, 2008, pp. 3-4.

2 Skat.: Strautiņš E. Ievads ārvalsts likuma piemērošanā. Jurista Vārds, 01.08.2006., Nr. 30 (433).

3 Latvijas tiesas. Nozīmēto sēžu saraksts, 10.2018. Pieejams: http://tis.ta.gov.lv/court.jm.gov.lv/stat/html/index_201810.html [aplūkots 11.10.2018.].

4 Skat., piemēram, Valmieras rajona tiesas 2015. gada 30. septembra spriedumu lietā Nr. C39046615; Rīgas rajona tiesas 2017. gada 3. augusta spriedumu lietā Nr. C33687116; Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 16. februāra spriedumu lietā Nr. C30584711.

5 Strautiņš E. Ievads ārvalsts likuma piemērošanā. Jurista Vārds, 01.08.2006., Nr. 30 (433); Strautiņš E. Ārvalsts likuma satura noskaidrošana. Jurista Vārds, 12.09.2006., Nr. 36 (439); Strautiņš E. Ārvalsts likuma piemērošanas kārtība. Jurista Vārds, Nr. 38 (441), 26.09.2006.; Strautiņš E. Sarežģījumi ārvalsts likuma piemērošanā. Jurista Vārds, 17.10.2006., Nr. 41 (444); Strautiņš E. Ārvalsts likuma piemērošanas izslēgšana. Jurista Vārds, 21.11.2006., Nr. 46 (449); Kolomijceva J. Ārvalsts likuma piemērošana civilprocesā. Jurista Vārds, 21.12.2010., Nr. 51 (646).

6 Ar 2004. gada 7. aprīļa grozījumiem, kas stājās spēkā 2004. gada 1. maijā un ar kuriem Civilprocesa likuma F daļa izteikta jaunā redakcijā. Iepriekš ārvalsts likuma piemērošanu noteica 79. nodaļa "Ārvalsts likumu piemērošana civillietu iztiesāšanā" un tās 642. pants "Ārvalstis noslēgtu līgumu apspriešana" un 643. pants "Ārvalsts likuma piemērošanas kārtība".

Prasības pamats civillietās

Pirms pievērsties ārvalsts likuma piemērošanai civillietu iztiesāšanā, ir būtiski izprast tiesību normas saistību ar prasības pamatu. Prasības priekšmets ir tās apstrīdētās tiesības, tiesiskās attiecības, kuras pastāv starp prasītāju un atbildētāju un kuru esamību vai neesamību prasītājs lūdz tiesu konstatēt, vienlaikus lūdzot aizsargāt savas aizskartās vai apstrīdētās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses.⁷ Kā norādījusi Augstākā tiesa, prasības pamatu veido apstākļi (juridiski fakti), ar kuriem tiesību normas hipotēze saista strīda pušu materiāltiesisko attiecību esamību, grozīšanos vai izbeigšanos. Tie ir apstākļi, kas apliecina, ka atbildētājam iestājies noteiktu saistību izpildes pienākums, piemēram, jāatdod nauda, jāizpilda noteiktas darbības.⁸

Tiesību doktrīnā atzīts, ka "likumu neaizrādīšana un pat nepareiza aizrādīšana neatņem prasītājam iespēju panākt taisnīgu tiesas aizsardzību, vēl vairāk tādēļ, ka *iura novit curia* – tiesai pašai jāzina likumi un jāpiemēro tie ne tikai pēc likuma burta, bet arī pēc likuma gara.⁹ [...] Kā pilnīgi patstāvīgai un neatkarīgai iestādei tiesai jāievēro tikai likums, kuram vienīgi ir noteicoša nozīme priekš tās. Šinī tiesību piemērošanas nozarē tiesa ir pati speciālists, kuram nav vajadzīgi citu lietpratēju slēdzieni. Sakarā ar to tiesa, no vienas puses, nav saistīta ar prāvnieku atsaukšanos uz kādu likumu vai uz prāvnieka priekšā likto likuma iztulkojumu. Arī prāvnieku izdarītā savstarpējo juridisko attiecību kvalifikācija nav saistoša tiesai".¹⁰ Nevis materiālo tiesību norma pati par sevi veido prasības pamatu, bet gan juridiskie fakti, uz kuriem prasītājs pamato savu prasījumu.¹¹ Tādēļ tiesību norma nav prasības pamats. Turklāt tiesai nav saistošas prasītājas norādītās tiesību normas, t.sk. šo normu atreferējums.¹² Tiesas uzdevums ir apstākļu, kas veido prasības pamatu (juridiskus faktus), saistīt ar materiālo tiesību normām, kuru hipotēzēs ir norādīti fakti, kas nosaka pušu apstrīdētās un aizskartās tiesības un tām atbilstošus pienākumus. Strīda un lietas apstākļu kvalificēšana, tiesību normu piemērošana saskaņā ar principu *iura novit curia* ir tikai un vienīgi tiesas prerogatīva. Tiesas pienākumu patstāvīgi kvalificēt prasības pamatu un noteikt, kuras normas piemērojamas strīda izšķiršanai,

7 Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.–28. nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 321. lpp.

8 Augstākās tiesas 2014. gada 30. aprīļa sprieduma lietā Nr. C17113510 11. rindkopa.

9 Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: autora izdevums, 1933, 305. lpp.

10 Turpat, 431. lpp.

11 Augstākās tiesas 2013. gada 9. oktobra sprieduma lietā Nr. C30325507 7.3. rindkopa; Augstākās tiesas 2014. gada 30. aprīļa sprieduma lietā Nr. C17113510 11. rindkopa.

12 Piemēram, saskaņā ar 1980. gada ANO Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem 1. panta a) punktu Konvenciju piemēro preču pirkuma līgumiem starp pusēm, kuru uzņēmumi atrodas dažādās valstīs, kad šīs valstis ir Līgumslēdzējas valstis. Tādēļ tiesai ir jāpiemēro konvencija arī tad, ja prasītājs prasību ir pamatojis vienīgi ar Civillikuma normām. Pretēji skat., piemēram, Dobeles rajona tiesas 2018. gada 1. februāra spriedumu lietā Nr. C-0163-18.

neietekmē ne tas, kā prasītājs nosaucis savu prasību, ne tas, uz kādām tiesību normām prasītājs atsaucies.¹³ Tādējādi tiesa ne tikai ir tiesīga, bet tai ir pienākums konkrētajam gadījumam piemērot atbilstošas tiesību normas, kaut arī tās nesakrīt ar prasības pieteikumā uzrādītajām vai tajā vispār nav minētas.¹⁴

Dispozivitātes princips paredz pušu brīvu rīcību ar to subjektīvām tiesībām un to aizsardzības līdzekļiem. Tādēļ prasītājs pats izvēlas prasības priekšmetu un norāda, kādas un kādā veidā prasītāja civilās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses aizskartas, tādējādi veidojot prasības materiāltiesisko pamatu. Savukārt tiesa taisa nolēmumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas. Saskaņā ar *iura novit curia* principu tiesai nevar pārņemt prasības pieteikumā neminētas normas piemērošanu.¹⁵ Tomēr tiesai nav nedz tiesību, nedz pienākuma prasītāja vietā faktiski grozīt prasību tādā mērā, lai būtu pamats tās apmierināšanai, arī tad, ja ir saprotams celtās prasības mērķis, bet prasītājs ir nepareizi norādījis prasības priekšmetu un pamatu.¹⁶

Tomēr dispozivitātes princips nosaka puses pienākumu norādīt un pierādīt noteiktus faktiskos apstākļus, ar kuriem tiesību normas hipotēze saista strīda pušu materiāltiesiskās attiecības esamību, grozīšanos vai izbeigšanos. Tiesai ir jākonstatē, vai prasītāji ir norādījuši konkrētus faktiskos apstākļus un tie atbilst attiecīgu, arī prasītāju nenorādītu, tiesību normu dispozīcijai. Piemērojot principu *iura novit curia*, faktiski tiek novērsta prasītāju kļūda, kas radusies, nepareizi vai neprecīzi norādot piemērojamo tiesību normu gadījumā, kad no prasības nepārprotami secināms, uz kāda pamata prasība ir celta.¹⁷

No *iura novit curia* principa izriet arī judikatūrā un tiesību doktrīnā atzīts vispārīgs princips, ka tiesa var atzīt darījumu par spēkā neesošu *ex officio* vai tikai uz ierunas pamata, ja ir pamats šā darījuma absolūtai spēkā neesamībai.¹⁸ Tomēr, autora ieskatā, ir nepamatoti un

pretēji *iura novit curia* principam uzskatīt, ka atzīt darījuma par spēkā neesošu *ex officio* tiesai būtu tiesības tikai lietās, kur atbildētāji ir nosacīti vājākā līgumslēdzēja puse.¹⁹

Ārvalsts likums kā likums vai fakts

Vēsturiski ārvalsts likums tiesu sistēmās, arī Eiropas Savienībā, ir ticis vērtēts divējādi: kā likums vai kā fakts. No vērtēšanas pieejas ir tieši atkarīga arī ārvalsts likuma piemērošana. Ja ārvalsts likums ir likums, tad saskaņā ar *iura novit curia* principu tiesas to piemēro *ex officio* un piemērošana ir augstāku tiesu instanču, t.sk. kasācijas instances, kontrolē. Savukārt, ja ārvalsts likums ir uzskatāms par faktu, tā pierādīšanas pienākums piekrīt pusei, kas uz to atsaucas, un ārvalsts likuma piemērošana nav kasācijas instances tiesas kompetencē.²⁰ Tiesību doktrīnā atzīts, ka pastāv arī trešā pieeja ārvalsts likuma novērtēšanā, kad ārvalsts likumam ir hibrīda daba – tas nav nedz īsti likums, nedz arī fakts. Attiecīgi no valsts noteiktās pieejas būtiski atšķiras tiesas un pušu pienākumi ārvalsts likuma satura noskaidrošanā un piemērošanā. Nesenie pētījumi gan liecina, ka teorija no prakses atšķiras un ES dalībvalstu tiesas tik strikti minētās trīs pieejas neievēro. Tas savukārt ietekmē lietas dalībnieku tiesisko pašāvilību, palielina tiesvedības izmaksas un var radīt procesuālo tiesību normu pārkāpumus.²¹

Saskaņā ar 2011. gadā veikto pētījumu ārvalsts likumu kā likumu skaidri atzīst tādas ES dalībvalstis kā Austrija, Beļģija, Čehija, Grieķija, Igaunija, Itālija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija un Ungārija. Savukārt ārvalsts likumu par faktu uzskata Īrija, Kipra, Lielbritānija, Malta, kā arī Spānija un Luksemburga.²² Pārsteidzoši, ka Latvija kopā ar Lietuvu un Nīderlandi ir minētas pievalstīm, kurās ārvalsts likumam ir hibrīda daba.

Latvijas ierindošana pie valstīm ar hibrīda pozīciju lielā mērā izskaidrojama ar CPL noteikto lietas dalībnieka,

13 Augstākās tiesas 2017. gada 31. janvāra sprieduma lietā Nr. C34072912 6.2 rindkopa; Tomēr *iura novit curia* princips nav attiecināms uz kasācijas sūdzību, kurā kasācijas sūdzības iesniedzējam konkrēti jānorāda gan tiesas nepareizi piemērotā, iztulkotā vai pārkāptā tiesību norma, gan tas, kā šī kļūda vai pārkāpums ietekmējis lietas izspriešanu pēc būtības. Ja tas nav norādīts, kasācijas instances tiesa nevar meklēt un vērtēt iespējamās tiesību normu piemērošanas kļūdas pārsūdzētajā tiesas spriedumā pēc savas iniciatīvas un saviem ieskatiem (skat. Augstākās tiesas 2015. gada 2. oktobra sprieduma lietā Nr. C25068510 10. rindkopa).

14 Augstākās tiesas 2013. gada 9. oktobra sprieduma lietā Nr. C30325507 7.3. rindkopa; Augstākās tiesas 2014. gada 30. aprīļa sprieduma lietā Nr. C17113510 11. rindkopa; Augstākās tiesas 2014. gada 31. marta sprieduma lietā Nr. C27119610 6.3. rindkopa; Rigas apgabaltiesas 2017. gada 28. februāra sprieduma lietā Nr. C31394912 6. lpp.

15 Augstākās tiesas 2014. gada 30. aprīļa sprieduma lietā Nr. C17113510 11. rindkopa; Augstākās tiesas 2017. gada 7. marta sprieduma lietā Nr. C29573411 5. rindkopa.

16 Rigas apgabaltiesas 2015. gada 6. maija sprieduma lietā Nr. C31550212 2. lpp.

17 Rigas apgabaltiesas 2016. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. C-00637-01 5. lpp.; Rigas apgabaltiesas 2017. gada 15. septembra sprieduma lietā Nr. CA-0918-17/30 4. lpp.

18 Zemgales apgabaltiesas 2017. gada 27. februāra sprieduma lietā Nr. C37119415 6. lpp.

19 Zemgales apgabaltiesas 2018. gada 17. maija sprieduma lietā Nr. CA-0222-18/9 7. lpp.

20 Skat., piemēram, Augstākās tiesas Senāta 2001. gada 22. janvāra lēmumu lietā Nr. SKC-89. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi, 2002. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2003, 495.–497. lpp.; Augstākās tiesas Senāta 2001. gada 23. februāra lēmumu lietā Nr. SKC-114. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi, 2002. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2003, 500.–502. lpp.

21 General Report on the Application of Foreign Law by Judicial and Non-Judicial Authorities in Europe (Project JLS/CJ/2007-1/03). Rapporteur-General Carlos Esplugues, 2011, pp. 5–6. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1952805 [aplūkots 11.10.2018.]. Skat. arī: Saumier G. The Hague Principles And the Choice Of Non-State "Rules Of Law" to Govern an International Commercial Contract. Brooklyn Journal of International Law. 40 Brook. J. Int'l L. 1, 2014, p. 26; Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.–86. nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 836.–838. lpp.; Pauknerova M. Treatment of Foreign Law in a Comparative Perspective, 64 RHD1 5 (2011), p. 14.

22 General Report on the Application of Foreign Law by Judicial and Non-Judicial Authorities in Europe. (Project JLS/CJ/2007-1/03). Rapporteur-General Carlos Esplugues, 2011, pp. 7, 8, 10. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1952805 [aplūkots 11.10.2018.]. Skat. arī: Schwenzer I., Ali L. The Emergence of Global Standards in Private Law. Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration, 18 VJ 93. 2014, p. 106.

kurš atsauca uz ārvalsts likumu, pienākumu iesniegt tiesai noteiktā kārtībā apliecinātu tā teksta tulkojumu valsts valodā.²³ Attiecībā uz Latviju pētījumā skaidrots, ka CPL 655. panta izpratnē ārvalsts likums tiek uzskatīts par likumu, savukārt CPL 654. panta izpratnē gadījumos, kad ārvalsts likuma piemērošanas pamats ir pušu vienošanās, tas ir uzskatāms par faktu.²⁴ Tāpat tiesību doktrīnā ir izteikts viedoklis, ka "kolīziju normas tiesa vērtē tikai tad, kad kāda no pusēm atsauca uz kolīziju normām un ārvalsts likuma piemērošanu. Pušu autonomija, sacīkstes un dispozitivitātes princips uzliek par pienākumu tiesai ieturēt pasīvu lomu strīdu izšķiršanā."²⁵

Autors šādam viedoklim nepiekrīt, un, autora ieskatā, arī viedoklis par duālu pieeju attiecībā uz Latviju neizriet no Latvijas tiesību normām. Kolīziju normas ir noteiktas ES regulās un citos tiesību aktos, un tām ir imperatīvs raksturs.²⁶ Tas nozīmē, ka Latvijas tiesas nevar padarīt kolīziju normu piemērošanu atkarīgu no to izvēles un attiecīgi tiesām ir pienākums *ex officio* piemērot ārvalsts likumu. Tādēļ autors uzskata, ka Latvijā tiesām saskaņā ar *iura novit curia* principu ārvalsts likums ir jāpiemēro *ex officio*,²⁷ tāpat kā Latvijas normatīvais akts, kas ir patstāvīgs tiesību avots, nevis kā fakts. Ir absurdi mainīt pieeju ārvalsts likuma vērtēšanā un uzskatīt to par faktu tikai tādēļ, ka likuma piemērošana izriet no lietas dalībnieku vienošanās. Pirmkārt, tādēļ, ka, atzīstot šādas lietas dalībnieku vienošanās tiesiskumu un piemērojot ārvalsts likumu, Latvijas tiesa jau implikatīvi ir piemērojusi kolīziju normas, kas nosaka pušu brīvību vispār vienoties par ārvalsts likuma piemērošanu. Otrkārt, pušu autonomija attiecībā uz vienošanos par ārvalsts likuma piemērošanu ne vienmēr ir absolūta,²⁸ un tās tiesiskumu tiesai jebkurā gadījumā vienmēr jāvērtē saskaņā ar kolīziju normām.

Princips *iura novit curia* nedz attiecībā uz Latvijas, nedz attiecībā uz ārvalsts likumu nav jāiztulko burtiski, t.i., ka tiesa zina no galvas un pārzina visus Latvijas un visus ārvalstu likumus. Princips nozīmē, ka vienīgi tiesas

prerogātīva ir strīda un lietas apstākļu kvalificēšana un atbilstošo tiesību normu piemērošana. Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka Latvijas tiesa nezina ārvalsts likumu.

Primārais un faktiski vienīgais pamats ārvalsts likuma piemērošanai civillietas iztiesāšanā ir tāds, ka tiesību normas to paredz. Tiesiskuma un lietas dalībnieku pamatotu tiesisko interešu nodrošināšana ir sekundārs pamats.²⁹ Tādēļ Latvijas tiesai ir jāpiemēro ārvalsts likums tad, ja to nosaka kolīziju normas, un arī tad, ja neviens no lietas dalībniekiem uz ārvalsts likumu neatsauca. Ja tiesa vispār nav piemērojusi ārvalsts likumu, kaut arī tas bija jāpiemēro, vai arī piemērojusi, nepareizi vai neprecīzi noskaidrojot ārvalsts likuma normu saturu, šāds nolēmums ir nelikumīgs un ir atceļams apelācijas vai kasācijas kārtībā.³⁰

Kādā civillietā apgabaltiesa konstatēja, ka pirmās instances tiesa lietā iesniegtos pierādījumus bija novērtējusi vispusīgi un objektīvi, tiesas secinājumi atbilda lietas faktiskajiem apstākļiem, tomēr nepamatoti tika piemērotas Latvijas Republikas materiālās tiesību normas attiecībā uz atbildības noteikšanu ceļu satiksmes negadījumā izraisīšanā un atbildības izmaksas pienākuma konstatēšanā. Apgabaltiesa norādīja, ka prasības celšana, kļūdaini atsaucoties tikai uz Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, nav patstāvīgs pamats prasības noraidīšanai apelācijas instances tiesā.³¹ Augstākā tiesa šādu viedokli atzina par nepamatotu, norādot, ka "visos gadījumos ārvalsts likuma piemērošanai ir jāizriet no likuma tā plašā izpratnē – Latvijai saistošu starptautisko līgumu, tieši piemērojamo Eiropas Savienības tiesību aktu vai arī nacionālo tiesību normām. [...] Tikai pēc tam, kad konkrētajām tiesiskajām attiecībām noteiktas piemērojamās materiālo tiesību (Latvijas un/vai ārvalsts) normas, var lemt par to, vai [...] ir nodarīti zaudējumi un pienākas apdrošināšanas atlīdzība".³²

Turklāt CPL 637. panta otrās daļas 7. punkts paredz, ka Latvijā ārvalsts tiesas nolēmumus neatzīst, ja, "pieņemot ārvalsts tiesas nolēmumu, nav piemērots tās valsts likums, kas būtu piemērojams atbilstoši Latvijas starptautisko privāttiesību kolīziju normām".³³ Ja Latvijas kolīziju normas pieprasa ārvalsts likuma piemērošanu, bet tiesa to ir ignorējusi, šādi Latvijas tiesu nolēmumi var nebūt atzīstami un izpildāmi ārvalstīs saskaņā ar šo valstu procesuālajām tiesībām.

29 Sal.: Lehmann M. Liberating the Individual From Battles Between States: Justifying Party Autonomy in Conflict of Laws. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 41 Vand. J. Transnat'l L. 381, March 2008, p. 408.

30 Kolomijceva J. Ārvalsts likuma piemērošana civilprocesā. *Jurista Vārds*, 21.12.2010., Nr. 51 (646).

31 Rīgas apgabaltiesas 2015. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. C30631610 5. lpp.

32 Augstākās tiesas 2015. gada 1. jūlija sprieduma lietā Nr. C30631610 (SKC-79/2015) 9. rindkopa.

33 Tomēr Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komercietās 45. pants nenosaka, ka ES dalībvalsts tiesas kļūda materiālo tiesību piemērošanā lietā pēc būtības var būt par pamatu nolēmuma neizpildāmībai citā ES dalībvalstī.

23 General Report on the Application of Foreign Law by Judicial and Non-Judicial Authorities in Europe (Project JLS/CJ/2007-1/03). Rapporteur-General Carlos Esplugues, 2011, p. 40. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1952805 [aplūkots 11.10.2018.].

24 Turpat, pp. 7, 10, 12–13, 23.

25 Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.–86. nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 836.–837. lpp.

26 Par valstīm, kurās kolīziju normām nav imperatīvs raksturs un kurās ārvalsts likums ir uzskatāms par faktu skat.: General Report on the Application of Foreign Law by Judicial and Non-Judicial Authorities in Europe (Project JLS/CJ/2007-1/03). Rapporteur-General Carlos Esplugues, 2011, pp. 21–22. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1952805 [aplūkots 11.10.2018.]; Pauknerova M. Treatment of Foreign Law in a Comparative Perspective, 64 RHD1 5 (2011), pp. 11, 16–17.

27 Sal.: Tsouca C. Foreign Law in the Greek Private International Law: Positive Solutions and Future Perspectives, 67 RHD1 841 (2014), p. 844; Loizou S. Revisiting the "Content-Of-Laws" Enquiry In International Arbitration. *Louiziana Law Review*, Spring, 2018, 78 La. L. Rev. 811, pp. 816, 819–820.

28 Skat., piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 593/2008 (2008. gada 17. jūnijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām (Roma I) 5.–8. pantu.

Ārvalsts likuma satura pierādīšana un noskaidrošana

Tiesību doktrīnā³⁴ ir skaidrots, ka iniciatīvai ārvalsts likuma satura noskaidrošanā būtu jānāk no pusēm un ka praksē lietas dalībnieki labprātīgi uzņemas ārvalsts likuma satura pierādīšanas nastu un sniedz tiesai ārvalsts likuma tekstu, literatūru ar doktrīnas atziņām, judikatūru un citus materiālus³⁵ par attiecīgu normu iztulkošanu. No praktiskā viedokļa lietderīga esot pieeja, ka saskaņā ar sacikstes principu tas lietas dalībnieks, kas uzskata, ka cita dalībnieka piedāvātā ārvalsts likuma iztulkošana ir nepareiza, iebilst pret to. Autora ieskatā, ārvalsts likuma satura pierādīšana nav saistīta ar sacikstes principu civilprocesā,³⁶ kā arī nav saistīta ar CPL noteiktajām prasības pieteikuma obligātajām sastāvdaļām.³⁷

CPL 128. panta otrās daļas sestais punkts nosaka pienākumu prasības pieteikumā norādīt likumu, uz kuru prasība pamatota. Taču likums nav prasības pamats, un tā piemērošana nav atkarīga no tā norādīšanas prasības pieteikumā. Ņemot vērā to, ka ārvalsts likums ir likums, nevis fakts, uz ārvalsts likuma saturu neattiecas arī CPL 93. pants, kas nosaka pienākumu pusei pierādīt tos faktus, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus. Ja arī saskaņā ar *iura novit curia* principu tiesa zina ārvalsts likumu, autors nesaskata pretrunu tajā, ka CPL 654. pants nosaka lietas dalībniekiem pienākumu iesniegt ārvalsts likuma teksta tulkojumu latviešu valodā. Tomēr CPL 654. pants nenozīmē, ka lietas dalībniekam ir pienākums pierādīt ārvalsts likuma saturu, jo saskaņā ar CPL 655. pantu satura noskaidrošana ir tiesas pienākums. Tiesa no šī pienākuma nevar atsvabināties tādēļ, ka lietas dalībnieks neiesniedz ārvalsts likuma teksta tulkojumu vai neatsaucas uz ārvalsts likumu vispār.

Būtiski uzsvērt, ka tiesas pienākums noskaidrot ārvalsts likuma saturu nav un nevar būt atkarīgs no tā, ka lietas dalībnieks, kas atzīstams par nosacīti ekonomiski vājāku (patērētājs, darbinieks, apdrošinājumaņēmējs u.c.), nav atsaucies uz ārvalsts likumu vai nav iesniedzis tā tulkojumu. Autors nepiekrīt tiesību doktrīnā izteiktajai atziņai, ka gadījumā, “ja piedalās vājāka puse, tad tiesas ziņā ir vērst šīs puses uzmanību uz ārvalsts likuma piemērošanas iespēju, bet ārvalsts likuma piemērošanas iniciatīvu tiesa nevar uzņemties”.³⁸ Augstākā tiesa ir pamatoti atzinusi, ka likums “uzliek tiesai gan pienākumu piemērot

ārvalsts likumu, gan arī pēc savas iniciatīvas izvērtēt kolīziju normas un to, vai konkrētajā situācijā nav piemērojams ārvalsts likums”,³⁹ taču neizprotama ir tiesas atsauce uz neidentificētu tiesību doktrīnu šajā jautājumā un to, kādēļ minētā atziņa būtu attiecināma uz lietām ar nosacīti ekonomiski vājāku lietas dalībnieku. CPL 655. pants nosaka, ka ārvalsts likuma satura noskaidrošana ir ekskluzīva tiesas kompetence, kas nav saistīta ar lietas nosacīti ekonomiski vājākās puses tiesību aizsardzību.

Latvijas tiesu praksē nav daudz nolēmumu, kuros tiesa ir piemērojusi ārvalsts likumu arī tad, ja lietas dalībnieks, kurš uz to atsaucies, nav iesniedzis ārvalsts likuma teksta tulkojumu. Kādā lietā tiesa norādīja uz to, ka lietas dalībnieks nav izpildījis tā pienākumu iesniegt apliecinātu Šveices likuma teksta tulkojumu, “lai runātu par atsaukto pilnvarojumu pēc Šveices tiesībām”. Tomēr tālāk spriedumā, analizējot pilnvaras atsaukuma paziņošanu pilnvarniekam, tiesa pati bija noskaidrojusi Šveices tiesību normu saturu.⁴⁰

Atsevišķi būtu analizējams, vai likumdevējs ir griebejis ārvalsts likuma satura noskaidrošanu pilnībā uzlikt uz pieteicēja pleciem lietās par ārvalsts tiesas nolēmumā noteikto tiesību un pienākumu pielāgošanu to īstenošanai Latvijā (CPL 78.¹ nodaļa). CPL 651.³ panta ceturrtā daļa nosaka, ka pieteikumam bez ārvalsts likuma teksta un tā tulkojuma ir jāpievieno arī “dokuments, kas apstiprina attiecīgā ārvalsts likuma saturu, kurš nosaka ārvalsts tiesas nolēmumā minētās tiesības vai pienākumus, kas nav pazīstami Latvijas tiesību aktos, un noteiktā kārtībā apliecinātu tā tulkojumu valsts valodā”.

Latvijas likuma piemērošana ārvalsts likuma vietā

Vienīgi tiesa nosaka, vai ārvalsts likums ir noskaidrots pienācīgā apmērā un piemērots pareizi. Ja tiesa uzskata, ka ārvalsts likuma saturu nav iespējams noskaidrot, tā ārvalsts likuma vietā piemēro citu likumu, parasti *lex fori* jeb tiesas valsts likumu, un šāda pieeja ir vispārīgi atzīta arī ES dalībvalstīs. Kā atzīts tiesību doktrīnā, nacionālā likuma piemērošanai ārvalsts likuma vietā ir izņēmuma raksturs. Tas tiek atļauts tikai un vienīgi, ja, neraugoties uz visām tiesas pūlēm, saprātīgā termiņā un pēc rūpīgas izpētes tiesa nevar noskaidrot ārvalsts likuma saturu. Izvērtējot, kas ir saprātīgs termiņš, jāņem vērā, cik ātri jāizlemj strīds vai jautājums, kas var būt diezgan svarīgi noteiktu kategoriju lietās (piemēram, prasībās, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām).⁴¹

Pētījumā atzīts, ka nepastāv skaidri noteiktas atbildes, kad ārvalsts likuma saturs uzskatāms par noskaidrotu. Nav arī vienotas pieejas par to, cik ilgi tiesai būtu jāmeģina noskaidrot ārvalsts likuma saturu un kurā brīdī jāpiemēro

34 Strautiņš E. Ievads ārvalsts likuma piemērošanā. Jurista Vārds, 01.08.2006., Nr. 30 (433); Kolomijceva J. Ārvalsts likuma piemērošana civilprocesā. Jurista Vārds, 21.12.2010., Nr. 51 (646).

35 Piemēram, attiecīgajā ārvalstī praktizējošu advokātu sagatavotus atzinumus par ārvalsts likuma iztulkošanu (skat. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 18. maija spriedumu lietā Nr. C32370115; Augstākās tiesas 2007. gada 24. oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-705).

36 Pretēji skat.: Strautiņš E. Ievads ārvalsts likuma piemērošanā. Jurista Vārds, 01.08.2006., Nr. 30 (433).

37 Pretēji skat.: Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.–86. nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 838. lpp.

38 Turpat, 838. lpp.

39 Augstākās tiesas 2015. gada 17. decembra sprieduma lietā Nr. C39067707 7.4. rindkopa.

40 Jelgavas tiesas 2014. gada 7. novembra spriedums lietā Nr. C15220614.

41 Kolomijceva J. Ārvalsts likuma piemērošana civilprocesā. Jurista Vārds, 21.12.2010., Nr. 51 (646).

lex fori. Tāpat veids, kādā tiesa noskaidro ārvalsts likuma saturu, ir subjektīvs un ir vienīgi tiesas ieskatā.⁴² Arī Civillikuma (turpmāk – CL) 22. pants nosaka procesuālo kārtību, kā jārikojas tiesai, kad tā nav varējusi noskaidrot ārvalsts likuma saturu: “Tad pieņemams, ka attiecīgās ārvalsts tiesiskā iekārta apspriežamā tiesību nozarē atbilst Latvijas tiesiskai iekārtai tajā pašā nozarē.”⁴³ Šis pieņēmums nozīmē, ka tiesa ārvalsts likuma vietā piemēro Latvijas likumu kā *lex fori*. Taču *lex fori* piemērošana ārvalsts likuma vietā nozīmē, ka tiesa ārvalsts likumu nepiemēro un netulko to saskaņā ar *lex fori*.

Autors kritiski vērtē tiesību doktrīnā izteikto atziņu, ka gadījumos, kad strīdā ar ārvalsts elementu viena puse iesniedz prasības pieteikumu saskaņā ar Latvijas tiesībām, savukārt otra puse atbild uz to, arī pamatojoties uz Latvijas tiesībām, Latvijas tiesa drīkst piemērot Latvijas likumu.⁴⁴ Kā minēts iepriekš, pušu (ne)atsaukšanās uz tiesību normām nedod tiesai pamatu tās (ne)piemērot. Arī Romas I Regulas, kura neattiecas uz pierādījumiem un procesuāliem jautājumiem, komentāros⁴⁵ norādīts, ka tiesām ir jānosaka patiesa konkludenti izteikta pušu griba, nevis tikai hipotētiska griba. Saskaņā ar Romas I Regulas 12. apsvērumu pušu vienošanās par jurisdikciju “vajadzētu būt vienam no faktoriem, ko ņem vērā, nosakot, vai tiesību aktu izvēle bijusi nepārprotami izteikta”. Regulas 3. pants par pušu izvēles brīvību vienoties par līgumam piemērojamo likumu neļauj tiesai pieņemt, ka puses ir vienojušās par piemērojamo likumu, ja pusēm nav bijis skaidra nodoma izteikt izvēli, un šādām situācijām ir piemērojams Regulas 4. pants par piemērojamiem tiesību aktiem, ja nav izdarīta izvēle. Turklāt Regulas 3. panta piektā daļa nosaka, ka izvēli puses veic ar līgumisku, t.sk. piedomātu (*implied*) vienošanos. Tātad pušu vienošanās par strīda izšķiršanas vietu ir būtisks svars (*weighty indicator*) piemērojamā likuma noteikšanā, bet tas nav izšķirošs.⁴⁶

Latvijas tiesas praksē vairākās lietās ir diezgan naski konstatējušas, ka tās nav varējušas noskaidrot ārvalsts likuma saturu un tādēļ ir jāpiemēro Latvijas likums. Piemēram, atsevišķās civillietās, izskatot vairākas jūras prasības pret to pašu kuģi par darba samaksu, tiesa konstatēja,

ka prasītājs veica darbu uz kuģa,⁴⁷ kura karoga valsts ir Sentkitsa un Nevisa un ka tādēļ strīdus tiesiskajām attiecībām ir piemērojamas Sentkitsas un Nevisas tiesības. Tālāk tiesa, atsaucoties uz CPL 93. panta pirmo daļu un CL 22. pantu, konstatēja, ka “tiesai Sentkitsas un Nevisas likumi, kas regulē jūras tiesības un jūrnieku darba tiesiskās attiecības, nav zināmi, kā arī lietas dalībnieki šādus likumus tiesai nav iesnieguši. Tādējādi tiesa atzīst, ka Sentkitsas un Nevisas tiesiskā iekārta jūras tiesību un jūrnieku darba tiesiskajās attiecībās atbilst Latvijas tiesiskajai iekārtai šajās nozarēs, līdz ar to piemērojamas Latvijas tiesības”.⁴⁸ Tātad šajās lietās tiesa pat nemēģināja noskaidrot ārvalsts likuma saturu. Autors ieskatā, šāda pieeja ir pretēja ne tikai CL 22. panta prasībām, bet arī koliziju normu būtībai.

Rīgas apgabaltiesa kādā lietā konstatēja, ka pirmās instances tiesa nav piemērojusi Igaunijas likumu atbilstoši pušu līgumam, jo prasītāja nebija iesniegusi ārvalsts likuma teksta tulkojumu. Tā vietā, lai noskaidrotu ārvalsts likuma saturu, apgabaltiesa, atsaucoties uz CL 19. pantu (!) par saistību izpildes vietu, piemēroja Latvijas likumu.⁴⁹ Citā lietā tiesa norādīja, “ka pārvadātāja mītnes vieta atrodas Igaunijā un arī preces saņemšanas vieta atrodas Igaunijā. Līdz ar to strīda atrisināšanai būtu piemērojamas Igaunijas Republikā spēkā esošās tiesību normas”.⁵⁰ Tomēr tiesa pamatoja Latvijas likuma piemērošanu ar Romas I Regulas 5. panta trešo daļu, atsaucoties uz visciešāko saistību ar Latviju. Tālāk spriedumā tiesa, autora ieskatā, nepamatoti iekļāva netiešu attaisnojumu Latvijas likuma piemērošanai, ka “neviens no pusēm savu prasījumu vai iebildumu nav pamatojusi ar Igaunijas tiesību normām un šādas normas atbilstoši Civilprocesa likuma 654. pantā noteiktajam lietā nav iesniegtas”. Secinot, ka Latvijas likums ir piemērojams visciešākās saistības dēļ, turpmākais tiesas secinājums nebija nepieciešams un arī nebija pamatots, jo noskaidrot ārvalsts likuma saturu ir tiesas pienākums.

Kopsavilkums

Solidzinot relatīvi nelielo publiski pieejamo tiesu nolēmumu, kuros piemērots ārvalsts likums vai vismaz apsvērta tā piemērošanas iespējamība, skaitu ar Latvijas tiesās iz-

42 General Report on the Application of Foreign Law by Judicial and Non-Judicial Authorities in Europe (Project JLS/CJ/2007-1/03), Rapporteur-General Carlos Esplugues. 2011, pp. 51, 58. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1952805 [aplūkots 11.10.2018.]. Skat. arī: Hay P. The Use and Determination Of Foreign Law In Civil Litigation In the United States. American Journal of Comparative Law, 62 Am. J. Comp. L. 213, 2014, p. 216.

43 CL 24. pants arī paredz tiesības tiesai atteikties piemērot ārvalsts likuma normu, ja tiesa konstatē, ka “tas runā pretim Latvijas sabiedriskai iekārtai vai labiem tikumiem, vai Latvijas likuma pavēlošām vai aizliedzošām normām”.

44 Kolomijceva J. Ārvalsts likuma piemērošana civilprocesā. Jurista Vārds, 21.12.2010., Nr. 51 (646); Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.–86. nodāļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 837. lpp.

45 Callies G.P. Rome Regulations: Commentary On the European Rules of the Conflict of Laws. Callies (Ed.). The Netherlands: Wolters Kluwer, 2011, pp. 62–63, 75.

46 General Report on the Application of Foreign Law by Judicial and Non-Judicial Authorities in Europe (Project JLS/CJ/2007-1/03), Rapporteur-General Carlos Esplugues. 2011, pp. 68, 77. Skat. arī Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 16. februāra sprieduma lietā Nr. C30584711 7.3. punktu.

47 Citā lietā Civillietu tiesas kolēģija atzina, ka “nav iespējams noteikt valsti, kurā bija paredzēts patstāvīgi veikt darbu, un tiesas kolēģija secina, ka atbilstoši Regulas Nr. 593/2008 8. panta 3. punktam darba tiesiskās attiecības ar prasītāju, kas izriet no Jūrnieka darba līguma, reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā atrodas uzņēmums, kas pieņēma darbinieku. Prasītāju pieņēma darbā atbildētāja, kas ir Latvijas komersants, līdz ar to piemērojami Latvijas likumi”, skat. Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 16. februāra sprieduma lietā Nr. C30584711 7.3. rindkopu.

48 Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013. gada 7. novembra sprieduma lietā Nr. C32242113 2. lpp.; Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2014. gada 7. aprīļa spriedums lietā Nr. C32352112; Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2014. gada 29. aprīļa spriedums lietā Nr. C32294912; Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 19. jūnija spriedums lietā Nr. C32313413; Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2016. gada 14. novembra spriedums lietā Nr. C32265714.

49 Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. C33542715 8.4 rindkopa.

50 Rīgas rajona tiesas 2017. gada 3. augusta spriedums lietā Nr. C33687116.

tiesāšanā esošo civillietu ar ārvalsts elementu skaitu, jāsecina, ka šobrīd ārvalsts likumu piemērošana civillietu iztiesāšanā Latvijas tiesās ir eksotiska parādība. Protams, tāds jebkuras valsts tiesību sistēmai ir arī ārvalsts likums. Taču Latvijas valsts neeksistē tiesiskā vakuumā, un Latvijas tiesām nākotnē nāksies skatīt aizvien vairāk lietu ar ārvalsts elementu. Tas nozīmē, ka Latvijas tiesās būs aizvien vairāk lietu, kurās nolēmums jāpamato ar ārvalsts likumu.

Latvijas tiesām, civillietās identificējot ārvalsts elementu, vienmēr primāri jāapsver kolīziju normu piemērošana. Latvijas tiesas nevar nepiemērot kolīziju normas, un to piemērošana nav atkarīga no ekonomiski vājāka lietas dalībnieka, pušu vienošanās par ārvalsts likuma piemērošanu vai pušu atsaukšanās uz ārvalsts likumu lietā. Lietās ar ārvalsts elementu tiesai nolēmuma motīvu daļā ar atsaucēm uz kolīziju normām argumentēti jāpamato Latvijas likuma vai ārvalsts likuma piemērošana.

Latvijas tiesas ārvalsts likumu piemēro tāpat kā Latvijas normatīvo tiesību aktu. Tas neizslēdz Latvijas tiesas tiesības noteikt procesuālu pienākumu iesniegt ārvalsts likuma tekstu tam lietas dalībniekam, kurš uz šo likumu atsaucas. Tomēr nedz Latvijas likums, nedz ārvalsts

likums nav prasības pamats, un tādēļ uz to neattiecas CPL noteiktais pierādīšanas pienākums. Arī ārvalsts likuma piemērošana civilprocesā nav atkarīga no ekonomiski vājākā lietas dalībnieka, no pušu (ne)atsaukšanās uz ārvalsts likumu lietā vai ārvalsts likuma teksta tulkojuma (ne)iesniegšanas.

Ārvalsts likuma satura noskaidrošanā Latvijas tiesai var palīdzēt lietas dalībnieks, kurš atsaucas uz ārvalsts likumu, iesniedzot šī likuma teksta tulkojumu, tiesību doktrīnas atziņas un citus materiālus. Tomēr neatkarīgi no šī lietas dalībnieka pūliņiem un to rezultātiem tikai un vienīgi Latvijas tiesa ir atbildīga par ārvalsts likuma satura noskaidrošanu.

Ārvalsts likuma nepiemērošana vai nepareiza piemērošana ir pamats nolēmuma pārsūdzēšanai apelācijas un kasācijas kārtībā, kā arī var būt pamats Latvijas tiesas nolēmuma neatzišanai un neizpildīšanai ārvalstīs. Lietas dalībnieku iebildumu pret Latvijas tiesas jurisdikciju nesamība nenozīmē viņu piekrišanu Latvijas likuma piemērošanai. Tikai un vienīgi tad, ja, neraugoties uz visām tiesas pūlēm, saprātīgā termiņā un pēc rūpīgas izpētes tiesa nevar noskaidrot ārvalsts likuma saturu, lietu var izlemt saskaņā ar Latvijas likumu. ■

Foto: Bernis Koljesslavs

Dana Rone

Zvērināta advokāte,
Biznesa augstskolas "Turība" lektore

NUMURA TĒMA:
CIVILPROCESA
AKTUALITĀTES

Izdevumi advokāta palīdzības samaksai un to atlīdzināšanas apmēra noteikšana

Normatīvais regulējums un tiesu prakse advokāta palīdzības samaksas jomā laika gaitā ir būtiski attīstījušies. Tā kā šis jautājums rada tiesvedības dalībniekiem finansiālas sekas, ir svarīgi, lai Civilprocesa likuma normām būtu vienota un paredzama interpretācija.

Advokāta palīdzības samaksas tiesiskā regulējuma vēsturiskā attīstība Latvijā

Arī pirmskara Latvijā likums deva "tiesību pusei, kas lietu vinnē, pieprasīt no otras puses atlīdzību par lietas vešanu pēc sevišķi noteiktas taksas [...], turklāt likums nerēķinājās